

УДК 37.02

DOI: 10.31376/2410-0897-2020-2-43-141-148

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Куліш Інна Дмитрівна

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: kulisinna69@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2066-3923

Любива Віталіна Вячеславівна

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: vitalion482@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-2228-2013

У статті розглянуто результати експериментального дослідження щодо формування іноземної комунікативної та логіко-математичної компетентностей у дітей дошкільного віку засобом математичних дидактичних ігор; розкрито зміст ключових понять дослідження: занурення, іноземна компетентність, математична компетентність.

***Ключові слова:** англійська мова, дидактичні ігри, математика, компетентність, діти дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Останнім часом запит суспільства на вивчення іноземних мов зростає. Це пояснюється тим, що в умовах євроінтеграції між країнами відбувається зміцнення культурних та економічних зв'язків, а володіння іноземними мовами є необхідною умовою успішності означеного процесу. Крім того, володіння іноземною мовою забезпечує конкурентоздатність фахівців на вітчизняному та світовому ринках праці і є ознакою освіченості особистості.

У зв'язку із цим суттєво підвищуються вимоги і до навчання іноземних мов дітей, починаючи з дошкільного віку. У процесі навчання дітей дошкільного віку іноземних мов основним вважається комунікативний підхід, оскільки він зорієнтований на вивчення іноземних мов через спілкування. Його реалізація передбачає формування іноземних мовленнєвих навичок і вмій у дітей шляхом залучення їх до іноземної мовленнєвої діяльності, «занурення» в іноземне середовище.

Принцип «занурення» в іноземне середовище дозволяє підтримувати та покращувати рівень володіння іноземною мовою. Це стає можливим завдяки здатності дітей раннього та дошкільного віку засвоювати мову через повсякденні контакти, що здійснюються іншою, новою для них мовою (Овсяннікова М. А.) [10, с. 119–121].

Процес навчання іноземної мови дітей дошкільного віку відбувається в ігровій діяльності, а його результативність залежить від педагогічних умов та індивідуальних здібностей дітей дошкільного віку. Загальновідомим є той факт, що математичні здібності є фундаментом розумового розвитку дітей. Заняття з математики, дидактичні математичні ігри тренують пам'ять, розвивають мислення, а отже, на нашу думку, мають сприяти й досягненню успіху у вивченні іноземної мови.

Започатковане нами експериментальне дослідження будувалося на припущенні, що використання дидактичних математичних ігор на заняттях з англійської мови з дітьми дошкільного віку позитивно впливатиме на формування у них іноземної комунікативної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній методиці навчання дітей дошкільного віку англійської мови, і зокрема англомовного спілкування, проблему формування англомовної лексичної компетентності досліджували Л. Виготський, І. Зимня, О. Леонт'єв (доцільність вивчення іноземної мови в дошкільному віці), О. Космодем'янська (місце мовленнєвих ситуацій у навчанні дітей англійської мови засобами телебачення), Є. Матецька (роль мовленнєвої гри у процесі вивчення іноземної мови дошкільниками),

А. Поніматко (ігрове моделювання іншомовного спілкування), О. Негневицька (психологічні умови формування в дошкільників мовленнєвих навичок і вмій другою мовою), Т. Полонська (навчання іноземної мови дітей шестилітнього віку на основі фабульних текстів з використанням методів інтенсивного введення мовного матеріалу), Н. Ачкасова, І. Вронська, А. Гергель, С. Соколовська (ефективність інтегрованого навчання іноземної мови), О. Дем'яненко (формування слухо-вимовних навичок у шестилітніх учнів у ситуації багатомовності), Т. Шкваріна (формування в дітей дошкільного віку елементарної комунікативної компетенції) [9].

Застосування дидактичних ігор в освітньому процесі закладів дошкільної освіти, за твердженням Т. Полонської, сприяє формуванню провідних компетентностей у дітей, зокрема іншомовної та логіко-математичної. Формування математичної компетентності дошкільників засобом ігрової діяльності було предметом вивчення Н. Баглаєвої [1, с. 7], А. Белошистої [3, с. 66–71], Л. Гайдаржійської [5], Г. Грама [5], Л. Зайцевої [6], Л. Іщенко [7], І. Куліш [8], Т. Степанової, К. Щербакової [11]; на взаємозв'язок логічних і математичних операцій, значення математичних здібностей для загального розвитку дитини вказують Є. Кабанова-Міллер, Н. Менчинська, М. Моро, Н. Непомняща, С. Рубінштейн, А. Столяр, Г. Корнеєва, Є. Ніколаєва. Учені зазначають, що вправлення дітей у виборі математичного терміна чи фрази іноземною мовою готує їх до ситуативного спонтанного іншомовного спілкування.

Мета статті – визначити вплив дидактичних математичних ігор на процес формування іншомовної комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку; описати етапи експериментального дослідження.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж перейти до опису етапів експериментальної роботи розглянемо сутність ключових дефініцій дослідження: іншомовна компетентність, математична компетентність. Так, в «Енциклопедії педагогічної освіти» компетентність (від лат. *competere* – відповідати, підходити) визначається як обізнаність у чомусь; це також коло повноважень будь-якої організації, установи або особи, а компетентний (від лат. *competens* (*competentis*) – відповідний, подібний) – той, хто має компетентність, є правомочним у відповідній галузі, котрий є добре обізнаним стосовно чогось, що ґрунтується на знанні, кваліфікований, який має певні повноваження, повноправний, повновладний [12, с. 454–455].

У галузь лінгвістики термін «компетентність» був уведений Н. Хомським. Цей термін означає знання системи мови на відміну від володіння нею в реальних ситуаціях спілкування. У Базовому компоненті дошкільної освіти компетентність розглядається як особистісна, складна, інтегральна характеристика дитини, що засвідчує її достатню обізнаність, умілість, вправність у певному колі питань [2, с. 4–30]. Отже, поняття «компетентність» засвідчує наявність у дитини відповідної інтегрованої особистісної якості.

Розкриваючи педагогічний зміст поняття «іншомовна компетентність», продуктивним, на нашу думку, буде звернення до тлумачення поняття «іншомовний», яке характеризує те, що стосується іншої мови або іноземної мови. Таким чином, якщо співвіднести поняття «компетентність» та «іншомовна», то поняття «іншомовна компетентність» визначається як володіння іншою (іноземною) мовою кваліфіковано, для чого необхідною є наявність достатнього рівня знань, які б дозволяли бути добре обізнаними з фаховою лексикою й усіма мовними аспектами іншої (іноземної) мови. Іншомовна комунікативна компетентність передбачає наявність фонетичних, граматичних, лексичних та комунікативних умінь.

Математична компетентність – інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі математичні та загальнонавчальні знання, уміння, навички, досвід математичної та загальнонавчальної діяльності, особистісні якості, які обумовлюють прагнення, готовність і здатність розв'язувати проблеми та завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях і потребують використання математичних методів розв'язання, усвідомлюючи при цьому значущість предмета і результату діяльності [4, с. 35–39].

Г. Белошиста, К. Щербакова, Л. Зайцева вважають дидактичні математичні ігри ефективним засобом формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку. Ігрові технології З. Дьєнєша, В. Воскобовича, Х. Кюізенера є дієвим засобом розвитку пам'яті,

мислення, уяви і мовлення дітей [8].

На констатувальному етапі дослідження ми визначали рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності в старших дошкільників, використовуючи ситуативно-ігровий підхід та спостерігаючи за дітьми на заняттях.

Для виявлення рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності в старших дошкільників нами було розроблено такі критерії: 1) мовний; 2) аудитивний; 3) діалогічний (таблиця 1). Ми не виокремлювали мотиваційний критерій, керуючись тим, що в основі ситуативно-ігрового методу вже лежить комунікативна ситуація, метою якої є стимулювати дітей до мовленнєвої дії – підтримати розмову, дати відповідь на запитання тощо.

Таблиця 1

Критерії та показники виявлення рівнів сформованості іншомовної комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку

Мовний критерій	- кількість правильно перекладених лексичних одиниць, словосполучень і граматичних структур з англійської мови рідною і навпаки; вжитих і вимовлених відповідно до норм англійської мови
Аудитивний критерій	- кількість усвідомлених і сприйнятих на слух лексичних одиниць, граматичних структур англомовного висловлювання
Комунікативний критерій	- кількість продукованих реплік різних функціональних типів, звернених і правильно оформлених у мовному відношенні

На основі збалансованості визначених критеріїв та їх показників встановлено три рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку: високий, середній і низький. Під рівнем сформованості іншомовної комунікативної компетентності в старших дошкільників ми розуміємо ступінь прояву виокремлених нами показників. Мовний – кількість правильно перекладених лексичних одиниць, словосполучень і граматичних структур з англійської мови рідною і навпаки; вжитих і вимовлених відповідно до норм англійської мови; аудитивний фіксував кількість розуміння сприйнятих на слух лексичних одиниць, граматичних структур англомовного висловлювання; комунікативний – фіксував кількість продукованих реплік різних функціональних типів, звернених і правильно оформлених у мовному відношенні.

Комплексна робота на констатувальному етапі передбачала проведення серії ігрових ситуацій та вправ. Проілюструємо прикладами. Мовний критерій. Гра «Translator».

До дітей у гості завітав ведмедик. Ведмедик розмовляє лише англійською мовою. Дітям дається завдання перекласти слова, які називає ведмедик, українською мовою.

10 слів – 10 балів (1 слово – 1 бал).

Аудитивний критерій. Гра «Edible-Inedible». Перебіг гри: педагог називає продукти і предмети англійськими словами, а діти повинні плескати в долоні тоді, коли почують назву чогось їстівного.

10 слів – 10 балів (1 слово – 1 бал)

Комунікативний критерій. Ігрова ситуація «How are you?». Створювалася уявна ситуація. Діти одягали різні костюми і, ніби зустрівшись, мали привітатися та запитати «Як справи?» англійською мовою тощо

Hello!/Good Morning!/ Good Day!

How are you?

I'm OK/bad/good/fine/so-so

3 бали, за кожну репліку по 1 балу.

За результатами нашого дослідження сформованість іншомовної комунікативної компетентності у дітей було представлено трьома рівнями:

високим, який характеризувався наявністю вмінь перекладати з рідної англійською мовою і навпаки слова та словосполучення; розуміти почуті в помірному темпі мовлення речення, лексичні одиниці, словосполучення; з інтонаційною виразністю логічно

висловлюватися за темою; підтримувати розмову, використовуючи репліки відповідно до ситуації спілкування (допускалися незначні мовні та мовленнєві помилки, що не впливали на зміст висловлювання, не спотворювали його значення), обсягом висловлювання в 4–5 фраз;

середнім, ознаками якого була демонстрація зазначених у характеристиці достатнього рівня вмінь, але обсяг висловлювань дорівнював максимум 3–4 реченням; при цьому діти робили значні мовні помилки, однак вони не змінювали змісту висловлювання;

низьким, що виявлявся у наявності певних знань мовного матеріалу, але слабких навичках і вміннях; обсяг висловлювання становив 1–2 фрази, при цьому були значні мовні помилки, які істотно спотворювали зміст висловлювання, структуру речень за типом висловлювання.

Проаналізувавши всі результати обстеження, ми отримали дані, які демонструють рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності в старших дошкільників на заняттях з англійської мови за визначеними критеріями (мовним, аудитивним та комунікативним) (таблиця 2).

Таблиця 2

Рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності в старших дошкільників на констатувальному етапі експерименту (у %)

Група (кількість осіб)	Рівень сформованості	За мовним критерієм	За аудитивним критерієм	За комунікативним критерієм
		%	%	%
ЕГ (12)	В	41,7	50	16,7
	С	16,6	50	25
	Н	41,7	-	58,3
КГ (12)	В	25	33,3	25
	С	58,3	50	33,3
	Н	16,7	16,7	41,7

Можемо констатувати, що у дітей обох груп за комунікативним критерієм переважають середній та низький рівні. Причому дітей з низьким рівнем розвитку за комунікативним критерієм в експериментальній групі більше (на 16,6 %), аніж дітей з контрольної групи за цим критерієм.

Основним завданням формувального етапу було збагатити зміст занять з англійської мови у дітей експериментальної групи математичними іграми з елементами англійської мови: А саме: «Лопнути кульку», «Сховати бобра», «Пошук скарбів», «Знайди пару», «Знайди предмет», «Пори року», «Живий тиждень» тощо. Опишемо деякі з них.

Дидактична гра «Пори року»

Мета: закріплювати уявлення дітей про пори року і місяці осені; повторити назви кольорів англійською мовою, назви пір року; ввести англійські граматичні структури до пасивного словника дітей: «What colors do you see in the picture?», «How many seasons do you know?» та лексичну одиницю ««Seasons»»; ввести нові лексичні одиниці англійською мовою – назви осінніх місяців: September, October, November.

Матеріали до заняття: модель пори року.

Перебіг гри: Вихователь показує дітям модель «Пори року», звертає увагу, що пори року англійською мовою буде «Seasons»; квадрат, розділений на 4 частини (пори року), забарвлені в червоний, зелений, блакитний і жовтий кольори. Вихователь просить назвати кольори англійською мовою: «What colors do you see in the picture?». Діти називають кольори англійською мовою. Жовтий сектор поділений ще на 3 частини, забарвлений в світло-жовтий, жовтий і жовто-коричневий кольори.

Вихователь запитує у дітей: «Які пори року ви знаєте?» спочатку українською мовою, а потім англійською «What seasons do you know?». Називає їх англійською мовою по порядку, показуючи пори року на моделі. Потім вихователь пропонує дітям (вибірково) назвати пори року англійською мовою; звертає увагу на схожість назв англійською мовою з назвами

українською мовою. Із дітьми проводиться індивідуальна робота щодо правильної вимови.

Далі вихователь ще раз називає пори року англійською мовою, а діти перекладають українською мовою за допомогою педагога. Потім вихователь англійською мовою просить показати на моделі осінь і звертає увагу на назви осінніх місяців англійською мовою (September, October, November).

Для того, щоб активізувати діяльність дітей і спонукати їх назвати осінні місяці англійською мовою, дітям пропонується розглянути картинки, які символізують три осінні місяці і ще раз назвати англійською мовою, пограти в гру «Translator».

Така дидактична гра математичного змісту допомогла закріпити уявлення дітей про пори року і місяці осені, а також повторити назви кольорів та пір року англійською; ознайомити дітей з назвами осінніх місяців англійською мовою.

Звичайно, що для того, щоб діти краще запам'ятали назви осінніх місяців англійською мовою і навчилися правильно їх вимовляти, ми згадували їх з дітьми на прогулянці, екскурсії; гралися з дітьми у вільний від занять час у гру «Yes/No» (вихователь називає англійською мовою назву місяця, а діти, якщо вихователь назвав неправильно, виправляють). На календарі природи та погоди у груповій кімнаті надрукували назви місяців та пір року англійською мовою, і у дітей виникло бажання час від часу згадати слово англійською і вимовити.

Дидактична гра «Живий тиждень»

Мета: закріплювати вміння послідовно називати дні тижня українською та англійською мовами; закріпити рахунок від 1 до 7 англійською мовою; ознайомити дітей з елементами культури англійськомовних країн.

Матеріали: два набори з картками від 1 до 7, музичний супровід.

Перебіг гри: Вихователь пропонує згадати назви днів тижня спочатку українською мовою, а потім англійською. Діти діляться на дві команди по набору карток із цифрами від 1 до 7. Вихователь пропонує дітям вишикуватися в шеренгу, утворюючи тиждень: першою встає дитина, у якої на картці написана цифра 1 (понеділок), другою – дитина, у якої на картці цифра 2, і т. д. Потім діти називають дні тижня по порядку англійською мовою і показують картки з цифрами, також називаючи цифри англійською мовою.

Діти під музику за завданням вихователя виконують різні рухи, а по її закінченні шикуються в шеренгу, знову утворюючи тиждень, але починаючи з неділі. Педагог звертає увагу дітей, що англійський тиждень, як і український, складається із семи днів. Однак в Англії, США, Канаді перший день тижня не понеділок, як ми звикли вважати, а неділя. Тобто тиждень починається з вихідного дня і закінчується так само вихідним. Потім діти складають тиждень, починаючи з четверга і т. д.

Гра повторюється 2–3 рази.

Після виконання кожного завдання діти по черзі називають дні тижня англійською, починаючи із заданого дня. За правильно виконане завдання команда отримує зірочку.

У кінці гри підраховується кількість зірочок і визначається переможець.

Дидактична гра «Назви сусідів числа»

Мета: вчити називати попереднє і наступне число для кожного числа натурального ряду в межах 10; закріпити назви чисел від одного до десяти англійською мовою; ввести до пасивного словника дітей слово «neighbor» – сусід, «number» – число.

Матеріали: картки із зображенням кіл (від 1 до 10), набори з 10 карток з колами (від 1 до 10).

Перебіг: У кожної дитини картка із зображенням кіл (від 1 до 10) і набір з 10 карток з колами (від 1 до 10).

Вихователь пояснює дітям: «У кожного числа є два сусіда-числа: молодше менше на один, воно стоїть попереду і називається попереднім числом; старше більше на один, воно стоїть позаду і називається наступним числом. Педагог звертає увагу, що сусід англійською мовою – «neighbor», а число – «number». Далі діти розглядають свої картки і визначають «сусідів числа».

Діти знаходять попереднє і наступні числа до зображеного на картці числа кіл і

закривають порожні квадрати карткою з певною кількістю кіл.

Після виконання завдання діти пояснюють: яке число попереднє та наступне до зазначеного числа у них на картці і чому ці числа стали сусідами. І називають числа англійською мовою. Педагог нагадує дітям слово «число» англійською мовою.

На прогулянці та під час інших форм роботи з дітьми принагідно ми згадували назви днів тижня та чисел англійською мовою і просили вимовити. Так, зустрічаючись уранці, ми запитували: «Який день тижня сьогодні і як він називається англійською мовою?», у процесі перегляду казки «Білосніжка та семеро гномів» звернули увагу на те, як англійською мовою буде сім. У ході прогулянки рахували англійською мовою пташок, дерева тощо.

Результати, отримані нами у ході контрольного етапу експериментального дослідження, підтвердили ефективність дидактичних математичних ігор (з елементами англійської мови) як засобу формування іншомовної комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

За комунікативним критерієм до високого рівня віднесено 33,3 % дітей КГ та 83,3 % ЕГ. До середнього рівня – 41,7 % дітей КГ і 16,7 % ЕГ і, відповідно, на низькому рівні – 25 % дітей КГ, а в ЕГ низького рівня не було виявлено.

Висновки. Отже, збагачення змісту занять з англійської мови (та інших форм роботи з дітьми дошкільного віку) математичними дидактичними іграми сприяло формуванню в старших дошкільників іншомовної комунікативної компетентності, а організоване іншомовне середовище навколо дітей дошкільного віку дозволило нам на практиці реалізувати принцип «занурення» в іноземну мову (англійську). Оскільки завданнями дослідження не було передбачено виявлення рівня математичного розвитку дітей та впливу дидактичних математичних ігор на формування в дітей математичної компетентності, то це і буде перспективою наших подальших наукових пошуків.

Список використаної літератури

1. Багласва Н. Розвиток логічних умінь дитини. Серіації за величиною, масою, об'ємом, розташуванням у просторі. *Дошкільне виховання*. 2000. № 10. С. 7–12.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Вихователь-методист дошкільного закладу. Спецвипуск*. 2012. С. 4–30.
3. Белошистая А. В. Занятия по математике: развиваем логическое мышление. Дошкольное воспитание. 2004. № 9. С. 66–71.
4. Головань М. С. Математична компетентність: сутність та структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету*. 2014. № 1. С. 35–39.
5. Грама Г. П. Підготовка майбутніх вихователів до формування елементарних математичних уявлень у дошкільників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Одеса, 2010. 23 с.
6. Зайцева Л. І. Формування елементарної математичної компетентності в дітей старшого дошкільного віку: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Київ, 2005. 25 с.
7. Іщенко Л. В. Педагогічні технології супроводження процесу формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку: навчальний посіб. для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». Вид. 2-ге, перероб. та доп. Умань, 2013. 149 с.
8. Куліш І. Д. Забезпечення наступності у формуванні логіко-математичної компетенції дітей старшого дошкільного віку та учнів першого класу загальноосвітньої школи *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*: зб. наук. праць. Вінниця, 2011. Вип. 34. С. 409–413.
9. Любива В., Смелова С. До проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку *Вісник Науково-дослідної лабораторії «Дошкільна освіта: історія, перспективи розвитку в XXI столітті»*: за матеріалами II Всеукр. наук.-практ. конф. «Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості дитини в умовах закладу дошкільної освіти і сім'ї» (25 листопада 2020 р.). Умань, 2020. Вип. VII. С. 119–123.
10. Овсянникова М. А. Иммерсионный метод при обучении иностранному языку в дошкольном возрасте. *Материалы научной конференции профессорско-преподавательского состава, аспирантов, магистрантов и соискателей ТГПУ им. Л. Н. Толстого*. 2010. С. 119–121.
11. Степанова Т. М. Індивідуалізація і диференціація навчання математики дітей старшого дошкільного віку: монографія. Київ, 2006. 208 с.
12. Энциклопедия профессионального образования. Т. 1. Москва, 1998. С. 454–455.

DIDACTIC GAME AS A MEANS OF SHAPING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE IN PRESCHOOLERS

Kulish Inna

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of Theory and Methodology of Preschool Education Department
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Liubyva Vitalina

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of Preschool Pedagogy and Psychology Department
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *The article presents the results of the pilot study of foreign language communicative and logical-mathematical competencies formation in preschoolers using mathematical didactic games; reveals the content of key study concepts: «immersion», «foreign language competence», «mathematical competence».*

Purpose. *The purpose of the article is to determine the influence of didactic mathematical games on the process of shaping foreign language communicative competence in senior preschoolers; to describe the phases of pilot study.*

Methods. *The theoretical methods of analysis and summarizing scientific literature, educational experiment.*

Results. *The educational experiment was conducted to determine the influence of mathematical didactic games on the process of shaping foreign language communicative competence in senior preschoolers; the diagnostic tools was developed to determine the base level of foreign language competence in preschoolers.*

The authors of the article briefly presented the molding phase: the forms of work are presented; the results of the molding phase are presented too. The results obtained at the control phase of the pilot study confirmed the effectiveness of didactic mathematical games (with elements of English) as a means of shaping foreign language communicative competence in senior preschoolers.

Originality. *It has been experimentally proved that didactic mathematical games have a positive effect on the shaping foreign language communicative competence in senior preschoolers.*

Conclusion. *Mathematical didactic games (with English language elements) have a positive effect on the shaping foreign language communicative competence in senior preschoolers and the organized foreign-language environment around preschoolers allowed the authors to realize in practice the principle of «immersion» in a foreign language (English). Since the objectives of the study did not provide the identifying of the mathematical development level in preschoolers and the influence of didactic mathematical games on mathematical competence shaping in children, it will be the prospect for further scientific study by the authors.*

Key words: *English language, didactic games, mathematics, competence, preschoolers.*

References

1. Bahlaieva N. (2000). Rozvytok lohichnykh umin dytyny. Seriatsii za velychynoiu, masoiu, obiemom, roztashuvanniam u prostori. [Development of the child's logical skills. Serialization by size, mass, volume, and location in space]. «Preschool education», 10, 7 – 12. [in Ukrainian].
2. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (nova redaktsiia) (2012). [Basic component of preschool education (new edition)] Teacher-methodologist of a preschool institution. Special Issue, 4-30. [in Ukrainian].
3. Beloshystaya A. (2004). Zanyatiya po matematike: razvivayem logicheskoye myshleniye. [Math classes: logical thinking developing] «Preschool education», 9, 66 – 71. [in Russian].
4. Holovan N (2014) Matematychna kompetentnist: sutnist ta struktura. [Mathematical competence: essence and structure] Scientific Bulletin of the Eastern European National University, 1, 35-39 [in Ukrainian].
5. Hrama H. (2010). Pidhotovka maibutnykh vykhovateliv do formuvannia elementarnykh matematychnykh uiavlenn u doshkilnykiv [Preparation of future preschool teachers for the formation of elementary mathematical representations in preschoolers] Abstract of the dissertation of the candidate of Pedagogical Sciences. Odesa, 23. [in Ukrainian].
6. Zaitseva L. (2005). Formuvannia elementarnoi matematychnoi kompetentnosti v ditei starshoho doshkilnoho viku [Formation of elementary mathematical competence in senior preschool children] Abstract of the dissertation of the candidate of Pedagogical Sciences. Kyiv, 25. [in Ukrainian].
7. Ishchenko L. (2013). Pedahohichni tekhnolohii suprovodzhennia protsesu formuvannia elementarnykh matematychnykh uiavlenn u ditei doshkilnoho viku: navchalnyi posib. dlia studentiv spetsialnosti «Doshkilna osvita». [Pedagogical technologies for supporting the process of forming elementary mathematical representations in preschool children: a textbook. for students of the specialty «Preschool Education»] Uman, 149. [in Ukrainian].

8. Kulish I. (2011). Zabezpechennia nastupnosti u formuvanni lohiko-matematychnoi kompetentsii ditei starshoho doshkilnoho viku ta uchniv pershoho klasu zahalnoosvitnoi shkoly [Ensuring continuity in the formation of logical and mathematical competence of senior preschool children and first-grade students of general education schools] Vinnytsia, 409-413. [in Ukrainian].
9. Liubyva V., Smelova S. (2020). Do problemy formuvannia inshomovnoi komunikativnoi kompetentnosti v ditei starshoho doshkilnoho viku [On the problem of formation of foreign language communicative competence in senior preschool children] Uman, 160, 119 -123. [in Ukrainian].
10. Ovsyannikova M. (2010). Immersionnyj metod pri obuchenii inostrannomu yazyku v doshkolnom vozraste. [Immersion method for teaching a foreign language in preschool age] Moscow, 119-121. [in Russian].
11. Stepanova T. (2006). Individualizatsiia i dyferentsiatsiia navchannia matematyky ditei starshoho doshkilnoho viku [Individualization and differentiation of teaching mathematics to older preschool children] Kyiv, 208. [in Ukrainian].
12. Encyklopediya professionalnogo obrazovaniya. T. 1. (1998). [Encyclopedia of Professional Education] Moscow, 454-455. [in Russian].

Отримано редакцією 25.12.2020 р.

УДК 378.12

DOI: 10.31376/2410-0897-2020-2-43-148-154

TENDENCY OF SOCIALLY SELF-DETERMINED PERSONALITY DEVELOPMENT OF ADOLESCENTS IN JOHN DEWEY'S PRAGMATIC EDUCATION CONCEPTION

Vasiuk Yuliia

Applicant of Culturology and Methods of Culturological Disciplines Teaching Department

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

e-mail: 6178113@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-5296-4851

The article examines the tendency of socially self-determined personality development of the adolescent in line with the philosophical and pedagogical interpretation of the concept of «personality development» in the conception of pragmatic education of American scientist J. Dewey as a representative of reformist pedagogy in the XIX - early XX centuries. To generate ideas and principles of J. Dewey's pedagogy in the practice of modern native education system there were actualized the aspects of self-worth of adolescents at the all stages of its formation, the importance of research and experimental educational environment, cooperation and co-creation in development of adolescents, the integrity of individualization and socialization of adolescents in pedagogical technologies of new types of educational institutions activities.

Key words: *adolescent, socially self-determined personality, reformist pedagogy, pragmatic education, J. Dewey's instrumentalism, tendency, cooperation and co-creation.*

Formulation of the problem. Socio-economic transformations in Ukraine, the formation of the international educational space, the scale of innovative socio-cultural research determine the acceleration of democratization and humanization of the Ukrainian education system, actualize the appeal to philosophical and educational concepts of self-determination of the personality of the past years, which were born in significant transformational periods of development of advanced foreign countries with stable democracies, which were the United States at the turn of the XIX-XX centuries. Accelerated formation of industrial society in the United States in the last third of the XIX - early XX century caused social transformations similar to modern ones: a high degree of social polarization, ethnic pluralism, significant geographical and social mobility of the population, the general disintegration of social groups. At the same time, these processes revealed the inability of the traditional education system, which was based on the principles of Herbartianism and clerical pedagogy, to meet the challenges of the time and caused its crisis. The new content of the social order of the US educational system was in its pragmatic direction, required to develop the personality of a technically educated, initiative, active worker, capable to independent activity and creativity.

Modern conditions of educational systems development, change of pedagogical paradigm aimed at the humanization of pedagogical science and school practice explain the new vision of educational space in the globalized world and actualize tasks of the comprehensive analysis of historical and pedagogical process, its substantiation by the personal orientation, which creates the circumstances for each individual development, his or her motivation, its unique psychological